

**Politicile de gen si
evoluția feminismului în
România (1990-2018)**

A. Postcomunismul, politicile de gen și reaparitia feminismului

Mostenirea comunista

- Egalitarism de gen (în obligații)
- Participare la muncă (47%)
- Participarea la educație superioară (48%)
- Asistența statului în creșterea copiilor (creșe, grădinițe)
- Sistem de cote de reprezentare
- Interdependența economică între femei și bărbați
- Ierarhizarea de gen a muncii și salariilor (industrie grea-ușoară)
- Patriarhat de stat
- Patriarhat tradițional în familie
- Contracepția în promovarea politică
- Dictatura bicefală
- Dubla zi de muncă
- Controlul facultăților reproductive
- Feminismul este tratat ca ideologie burgheză și reacționară
- Politicile de gen în comunism nu au fost feministe ci emancipator-egalitariste, axate pe datorii, nu pe drepturi și reprezentarea intereselor femeilor.

Postcomunismul (anii 90)

- 1990: primul vot liber pentru femei (alegătoare nealese): 98% bărbați în Parlament, 98,4% în consilii locale, nicio ministă.
- Antifeminismul preventiv și sindromul Elena Ceaușescu
- Libertatea de exprimare includea nesancționat: misoginism, sexism, rasism, șovinism, antisemitism
- Politic România era *no man's land*
- Agenda politică dominată de falimentul industrial și conservatorismul de stânga.
- Bărbații: clienți privilegiați ai privatizărilor și victime favorite (își păstrează statul și forța sindicatelor de partea lor)
- Femeile trec la economia de piață, neprotejate de legi și desindicalizate.
- Migrația bărbaților spre rural și a femeilor pe piața neagră a culegătoarelor, menajerelor sau prostituatelor în vest

- Femeile plătesc falimentul ramurilor masculinizate și devin dependente economic de bărbați.
- Patriarhatul modern s-a creat în tranziție
- Anii 90 au fost un amalgam de conservatorisme (de stânga și dreapta cu nostalgii în anii 70 și în interbelic și politici reparatorii orientate spre trecut)
- PNL nu a făcut politici pentru principalele agente ale economiei de piață, femeile.
- PDSR se deschide treptat spre intrarea femeilor în politică. Femeile cresc spre 8% la sfârșitul deceniului.
- PNȚCD avea politici conservatoare.
- (Bibliografie principală: V. Pasti, *Ultima inegalitate*, 2003)

Reușite (1990-2000)

- Apar și se dezvoltă ONG-uri pentru drepturile omului, drepturile minorităților și ale femeilor (AnA, Gender, ȘEF, Grupul de Studii de Gen (UBB) Ariadna, Asociația Femeilor cu Diplomă Universitară, FILIA în 2000)
- Apare prima revistă feministă *AnALize*, 1998
- Apar primele studii despre femei și relațiile de gen, inclusiv un Barometru de Gen la nivel Național (2000)
- Sunt introduse primele cursuri de studii feministe și studii de gen (1994, UB, 1998 UBB)
- Este inițiat primul masterat de studii de gen, SNSPA, 1998
- Apare prima colecție de Studii de gen (Polirom, 2000) și a doua la Desire, Cluj (2002)
- Activismul civic se combină cu cel politic. Partidele acceptă cursuri de pregătire iar politicenele fac lobby pentru interesele și reprezentarea femeilor.
- SOROS sprijină substanțial dezvoltarea mișcării feministe românești (Renate Weber)
- Legea Concediului Parental (1998)
- Ordonanța pentru Prevenirea și Combaterea Discriminării și înființarea CNCD (2000)

B. Procesul de aderare la UE (200-2007)

Feminismul room-service

- Decembrie 1999 se semnează tratatul de aderare la UE
- Aquisul comunitar devine obligatoriu pentru statele candidate (feminism politic room-service)
- Legea Egalității de Șanse (2002)
- Legea pentru combaterea violenței în familie (2003)
- Egalitatea de șanse devine principiu constituțional (2003)
- Se crează Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse
- Se crează CONES și COJES
- Femeile ajung la 11% în Parlamentul Național și la peste 30% în Parlamentul European.
- Toate partidele au organizații de femei cu funcție de reprezentare în conducerea centrală
- Se dezvoltă cercetarea și cursurile de profil.
- Se înființează alte 2 programe masterale în țară (Universitatea Babeș-Bolyai și Universitatea de Vest (Timișoara))

C. După aderare (2007-2012)

- Se desființează ANES ca agenție autonomă și este înglobată la Ministerul Muncii
- CONES și COJES sunt practic desființate.
- Niciun articol din Legea Egalității de Șanse între Femei și Bărbați nu se aplică și nu se face nicio politică în acest sens.
- Crește dramatic discriminarea salarială indirectă a femeilor

- Relaxarea procesului de democratizare, regresul spre democrație electoralistă (locul 56: democrații cu defecte)
- Scade influența societății civile.
- Campanii populiste, guvernări autoritare.
- Scade reprezentarea femeilor în Parlament și Consilii locale (9%-2,7%)
- Criza economico-financiară
- Feminizarea sărăciei
- Politici de disoluție a statului social și întărire a statului paznic de noapte al capitalismului
- Bugetare de gen discriminatorie (1/5 din bugetari, 40% din salariile bugetare)

Structura salariilor celor 1,1 milioane de bugetari „civili“

Grupe de salarii brute realizate (lei)	Efectivul salariaților la 31 oct. 2009 din care:	Nr. salariaților care au lucrat cel puțin 22 zile, cu program complet, în oct. 2009	Bărbați	Femei
			Total	Total
	1.109.722	1.000.105	339.411	660.694
		%	%	%
Până la 750		10,1	10,2	10,1
751 - 1000		14,1	15,8	13,3
1001 - 1500		23,2	21,9	23,8
1501 - 2000		19,3	17,3	20,3
2001 - 3000		19,2	17,6	20
3001 - 4000		8,2	9	7,8
4001 - 5000		2,7	3,4	2,3
5001 - 6000		1,2	1,7	0,9
6001 - 7000		0,9	1,3	0,7
7001 - 8000		0,5	0,8	0,4
Peste 8000		0,6	1	0,4

SURSA DATELOR: Cercetarea statistică asupra salariilor pe ocupații în luna octombrie 2009, date despre instituțiile „Proprietatea publică de interes național și local”. Aceasta înseamnă instituții publice, sub orice formă de finanțare - de la bugetul de stat, local sau venituri proprii.

Numărul total de bugetari, civili și „speciali“, este de 1.360.000

	Martie 2010
TOTAL posturi ocupate	
în sectorul bugetar, din care:	1.360.376
ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ CENTRALĂ, din care:	674.051
Instituții finanțate integral din bugetul de stat	345.681
Instituții finanțate integral din bugetele asigurărilor sociale	10.575
Instituții subvenționate din bugetul de stat	39.123
Instituții finanțate integral din venituri proprii, din care:	278.672
- unități sanitare finanțate de Casa de Sănătate	194.886
- universități de stat	68.239
- alte instituții	15.547
ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ LOCALĂ, din care:	686.325
Instituții finanțate integral din bugetele locale, din care:	619.952
- învățământ preuniversitar	32.1671
- autorități executive locale	29.8281
Instituții subvenționate din bugetele locale	52.616
Instituții finanțate integral din venituri proprii	13.757

SURSA: Ministerul Finanțelor

Global Gender Gap Rep. 2017

- Romania 58
- Sănătate: locul 1
- Participare economică: 57
- Acces la educație: 56
- Participare politică: locul 78
- http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf

Comparativ

Primele 10 locuri la egalitate de gen, 2017

- Iceland
- Norway
- Finland
- Rwanda
- Sweden
- Nicaragua
- Slovenia
- Ireland
- New Zealand
- Philippines

Ultimele 10 locuri

- Jordan
- Morocco
- Lebanon
- Saudi Arabia
- Mali
- Iran, Islamic Rep.
- Chad
- Syria
- Pakistan
- Yemen

Ce trebuie făcut, la nivel politic?

- Selecția candidaților pe criterii de competență în domeniile de guvernare (vezi cazul primei-ministre)
- 1. Aplicarea Legii Egalității de Șanse. Actualmente niciunul dintre articolele sale nu s-a aplicat.
- 2. Cote de reprezentare de gen în politică, începând de la minimum 30%, dezirabil în 8 ani: 50% (paritate). Numeroase tentative eșuate (ultima în 2016)
- 3. Experți de gen în CNA care să facă astfel de proiecte politice și să știe ce și cum să sancționeze substanțial sexismul grav prezent în media.
- 4. O alianță politică antidiscriminare și pentru egalitate de șanse între politicieni, reprezentanți ai societății civile, ai mediului academic și jurnaliștilor.
- 5. Profesionalizarea ANES. Acum activitatea sa este amatoristă, fără efecte sau cu efecte contrare.

Mișcarea feministă. Evoluții

- Fila își dezvoltă cercetarea și reacția publică la discriminare.
- Se dezvoltă studii de profil la Universitatea București, Univ. Nicolae Titulescu și Univ. Hyperion
- Se crează FRONT: organizație activistă
- Alte organizații importante: A.L.E.G, Transcena, E-Romnija, Biblioteca Alternativă, LadyFest

Protestul devine prevalent

- Anual: a. 25 noiembrie: împotriva violenței; b. 8 Marie
- Împotriva scăderii indemnizației pentru mame
- Împotriva discriminării salariale
- Împotriva includerii violului în Legea medierii
- Pentru ordin de restricție
- Împotriva hărțuirii stradale

- Alianțe în protestele de strada pentru: stat de drept, consolidarea democrației, anticorupție, ecologie.
- Alianțe cu mișcările LGBT pentru drepturi civile egale (vezi Referendumul pentru familia tradițională)
- Cel mai mare marș împotriva violenței: noiembrie, 2018.
- Construcție politică inclusivistă: feminismul de stânga (social-democrat): Demos.
- Ideologia politică a feminismului liberal asumată, cel puțin în etapa inițială, de către Partidul Libertății, Unității și Solidarității (PLUS).

D. Contribuția SNSPA la dezvoltarea cercetării de profil

Proiecte de cercetare: gen și politică SNSPA

- 2000. Barometrul de Gen, Fundația pentru o Societate Deschisă.
- 200-2001, Institute for Advanced Studies, Viena, *The Gender Dimension of Education in Romania*, SNSPA, *The Gender Dimension of Education in Romania*
- 2000-2002, CNCFISIS și Banca Mondială, *Dezvoltarea Masteratului de Studii de Gen*, Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA).
- 2003, UNESCO, Global Monitoring Report, , *Case Study on Gender-sensitive Educational policy and Practice*, SNSPA. "
- 2003-2004: New Europe College, Proceduri legislative/ Gen și Politică; SNSPA, Universitatea Babeș- Bolyai, Maryland University, 102 studenți, cursuri tip tweenning, 2 conferințe internaționale.
- 2004-2005: Fundația Konrad Adenauer, *Etica în Universitățile românești*, 13 universități implicate, partener Ministerul Educației și Cercetării.
- 2006-2008 Gen, interese politice și inserție europeană, CNCSIS
- 2009-2012: CNCSIS: Migrație, gen și cetățenie:
- 2009-2010: ERSTE Foundation: Comparative research: Gender in Central and Eastern Europe: Feminism and Poverty.
- 2009-2012: FRAGEN IIAV, International Information Centre and Archives for the Women's Movement
- 2009-2012: *The Everyday Experience of Women's Emancipation in the U.S. and Romania in the Twentieth Century and Beyond: A Transnational Study*, în parteneriat cu Indiana University, Bloomington,
- 2012-2014: Civil Society and the State. Analyzing Public Debates on Gender and Environmental Issues in Post-Communist Romania", CNCSIS

Cărți de studii de gen rezultate din cercetări ale profesorilor, masteranzilor și doctoranzilor din SNSPA:

- Miroiu, Mihaela, 1994, *Jumătatea anonimă. Antologie de filosofie feministă*, Șansa, București.
- Grünberg, Laura (coord.), 1994. *Gains and Losses: Women and Transition in Eastern and Central Europe*. UNESCOCEPES/ENWS
- -----1995, *Gândul Umbrei. Abordări feministe în filosofia contemporana* Alternative, București, 1995,
- -----, 1996, *Convenio. Despre natura, femeii și morala*, Alternative, București, reed. Polirom, Iasi, 2002, tradusă în Macedonia, Skopje, 2005
- Grünberg, Laura, Miroiu Mihaela (Editoare), 1997: *Gen și educație*, AnA, București.
- Grünberg, Laura, Mihaela Miroiu, 1997, *Gen și societate*, Alternative, București

- Ștefan, Mihai, Cristina, 2001: *Datoria de existență*, Editura Arefană, București.
- Grunberg, Laura (Ed.), 2001: *Good Practice in Promoting Gender Equity in Higher Education in Central and Eastern Europe*, UNESCO, CEPES, Bucharest.
- Ștefănescu, Doina, Miroiu, Mihaela (Editoare.) 2001, *Gen si politici educationale, Step-by Step*, București.
- Mihăilescu, Ștefania, 2001: *Emaniciparea femeii române. Antologie de texte 1815-1918*, Editura Ecumenică, București.
- Bucur, Maria și Mihaela Miroiu (Editoare) 2002, *Patriarhat și emancipare în istoria gândirii politice românești*, Polirom, Iași.
- Dragomir, Otilia, Miroiu, Mihaela, (Editoare), 2002: *Lexicon feminist*, Polirom, Iași.
- Brădeanu, Adina, and Otilia Dragomir, eds. 2002. *Femei, cuvinte și imagini: Perspective feministe*. Iași: Polirom.
- Dragomir, Otilia, Balan, Elena, Ștefan Cristina, 2002: Formarea elevilor pentru o viață personală din perspectiva privatității, în Vlăsceanu et al (Coordonatori): *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu*, Polirom, Iași.

- Mihăilescu, Ștefania, 2002: *Din istoria feminismului românesc, Antologie de texte (1838-1929)*, Polirom, Iași.
- Marinescu, Valentina. 2002. *Muncile casnice în satul românesc actual: studii de caz*. Iași: Polirom.
- Olteanu, Cristina (Ed), 2003: *Femeile în România comunistă. Studii de istorie socială*, Politeia, SNSPA, București.
- Grunberg, Laura, 2003: *(R)evoluții în sociologia feministă*, Polirom, Iași.
- Pasti, Vladimir, 2003: *Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România*, Polirom, Iași.
- Gheonea, Elena, Gheonea, Valentin, 2003: Femeile în propaganda regimului comunist, în vol. *Femeile în România comunistă*, Olteanu, Cristina (Ed.), Politeia,
- Mirou, Mihaela, 2003, *Guidelines for Promoting Gender Equity in Higher Education in Central and eastern Europe*, CEPES, UNESCO, Bucharest
- Ștefănescu, Doina, 2003: *Dilema de gen a educației*, Polirom, Iași.
- Bulai, Ana, Irina Stănciugelu, 2004: *Gen și reprezentare socială*, Politeia, SNSPA
- Popescu, Liliana, 2004: *Politica sexelor*, Maiko, Bucuresti
- Grünberg, Laura, (coord.), 2004. *Gen și activism. Aspecte privind dimensiunea de gen a ONG-urilor din România*. București: AnA

- Miroiu, Mihaela, 2004, *Drumul către autonomie. Teorii politice feministe*, Polirom, Iași
- Grunberg, Laura (Ed) (2005) *Mass media despre sexe* Tritonic
- 2006 a. *Din istoria feminismului românesc: studiu și antologie de texte (1929-1948)*. Iași: Polirom.
- Popescu, Liliana (ed.) 2006. *Guvernare pentru șanse egale*. București: Tritonic.
- Laura Grunberg, Ioana Borza, Teodora Văcărescu (Ed) (2006), *Cartea Neagra a egalității de șanse între bărbați și femei in România*
- Băluță, Oana, ed. 2006. *Gen și putere: Partea leului în politica românească*. Iași: Polirom.
- Băluță, Oana, Alice Iancu, and Alina Dragolea, eds. 2007. *Parteneri egali, competitori egali: integrarea dimensiunii de gen în procesul de elaborare a politicilor publice*. București: Maiko.
- Miroiu, Mihaela, *Nepretuitele femei*, Polirom, Iasi, 2006.
- Băluță, Oana, Alice Iancu, and Alina Dragolea, eds. 2007. *Gen și interese politice: teorii și practici*. Iași: Polirom.
- Grünberg, Laura. 2008. *biONGrafie. Istoria trăită a unui ONG de femei*. Iași: Polirom

- Miroiu, Mihaela, Otilia Dragomir, 2010, *Nașterea. Istorii trăite*, Polirom, Iași
- Grünberg, Laura, (coord.), 2010. Corp-Artă-Societate, București: Editura UNARTE ,
Grünberg, Laura, (coord.), 2010. Introducere în sociologia corpului. Teme, perspective și experiențe întrupate, București: Polirom,
- Grünberg, Laura, (coord. și editor), 2011. *From Gender Studies to gender IN studies: Case studies on gender-inclusive curriculum in higher education*, UNESCO-CEPES Studies on Higher Education
- Elena Alina Tăriceanu, 2014, *Prostituția: politici și practici. În cine dăm cu piatra?* Polirom, Iași
- Miroiu, Mihaela (Ed.), 2015. *Mișcări feministe și ecologiste în România, 1990-2004*.
- Ramona Păunescu, 2012, *Evoluții politice ale maternității: perspective feministe*, Polirom, Iași
- Diana Neaga, 2013, *Gen și cetățenie în România*, Polirom, Iași
- Băluță, Oana, 2013, *Feminism modern reflexiv*. București: Tritonic.
- Vlad, Ioana and Katalin Fabian, eds. 2015. *Democratization Trough Social Activism. Gender and Environmental Issues in Post-Communist Societies*. București: Tritonic

- Isac Alak, Alina, 2016, *Femeile în jurisprudența islamică. Critici contemporane*, Tritonic, București
- -----, 2016, *Statutul femeilor în islam*, Polirom, Iași
- Miroiu, Mihaela, 2017, *Cu mintea mea de femeie*, Cartea românească, București (literatură autobiografică)
- Bucur, Maria, Mihaela Miroiu, 2018, *Birth of Democratic Citizenship. Women and Power in Modern Romania*, Indiana University Press, Bloomington (în curs de traducere la Humanitas)